

Kazimierz Wenta

„Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian szkolnego środowiska uczenia się”, Katarzyna Borawska-Kalbarczyk, Warszawa 2015 : [recenzja]

Edukacja Humanistyczna nr 1 (32), 157-160

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RECENZJE

EDUKACJA HUMANISTYCZNA nr 1 (32), 2015
Szczecin 2015

Katarzyna Borawska-Kalbarczyk
***Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian
szkolnego środowiska uczenia się***
Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2015 ss. 439

Kompetencje informacyjne uczniów w procesie zmian na rzecz uczenia się, m.in. przez całe życie, od strony merytorycznej i metodologicznej ukazane w książce K. Borowskiej-Kalbarczyk, korespondują także ze studiami recenzenta, m.in. z zakresu informatyki (UAM, 1992-1994), doświadczeniami dydaktycznymi z zakresu informatyki w szkole średniej i wyższej oraz dorobkiem naukowym, rekomendowanym, m.in. w książkach: „Wprowadzenie do metodyki nauczania elementów informatyki w szkole. Postawy teoretyczne z dydaktyki stosowanej” (1997), „Metodyka stosowania technik komputerowych w edukacji szkolnej” (1999), „Samouctwo informacyjne młodych nauczycieli akademickich” (2002), także w innych, gdzie jestem współautorem, np. „Edukacja medialna” (2004), „Pedagogika medialna” (2007, pod red. B. Siemienieckiego), jak również w ponad stu artykułach, monografiach, publikacjach pokonferencyjnych i czasopismach naukowych.

Osąd o treściowej zawartości i poziomie naukowym opracowania K. Borowskiej-Kalbarczyk poddany został wnikliwej analizie na podstawie obowiązujących kryteriów dotyczących: 1) relacji między tytułem całej pracy i tytułami poszczególnych rozdziałów oraz podrozdziałów a ich zawartością merytoryczną; 2) logicznego powiązania merytorycznych wątków; 3) właściwej relacji w tekście pomiędzy warstwą opisową a analityczną i interpretacjami; 4) poprawności formułowanych stwierdzeń uogólniających i praktycznych wniosków; 5) związków przyczynowo-skutkowych zachodzących między słownictwem wywodzącym się z pedagogiki i informatyki (jako algorytmiki stosowanej w ujęciu matematyczno-graficznym).

Co prawda wśród informatyków, także wśród znaczącej grupy pedagogów zajmujących się najszerzej rozumianą edukacją medialną, daje się zespolic w procesie badawczym oba obszary w postaci kompetencji informacyjnych uczniów z analizą jakości szkolnego środowiska uczenia się (wśród dorastającej młodzieży)? W istocie autorka (we wstępie), deklaruje zarazem, że w ślad za wiedzą o kompetencjach informacyjnych oczekuje na rozwój jakości szkolnego środowiska uczenia się, w ślad za dynamiką przemian we współcze-

snej cywilizacji informacyjnej, m.in. w sferze aktywności intelektualnej, sprawności decyzyjnej, racjonalnego stymulowania reakcji emocjonalnych, kreowania pożądanych postaw prospołecznych, odpowiedzialności za zachowanie oraz zdolności do samodzielnego uczenia się i samorozwoju.

W rzeczy samej jest to znaczące wyzwanie intelektualne, które w niniejszym opracowaniu autorka rozwiązuje w kategorii badawczej w aspekcie teoretycznym (rozdziały I-IV) oraz w świetle badań własnych, gdzie ukazuje poziom i uwarunkowania kompetencji informacyjnych uczniów (rozdziały VI-IX). Co prawda cele poznawcze, teoretyczne i użyteczne zostały przede wszystkim wyszczególnione w podrozdziale metodologicznym (6.1), a we wstępie lub we wprowadzeniu do części teoretycznej, gdzie w tytule użyto zwrotu *...podstawy badań nad kompetencjami informacyjnymi uczniów* w tekście raczej się nie wspomina o tym. Tymczasem odwołując się, do funkcjonalnego rozumienia tego, czym są przesłanki teoretyczne, stanowiące „fundament” dla badań środowiskowych warto chociażby przypomnieć za J.A. Lauwerys i R. Cowen (1987), że stanowią one pewien zestaw logicznie powiązanych ze sobą deklaracji, które cechuje względnie spójny system, a szczególną jego właściwością jest to, że opierają się na zasadach niezależnych od zjawisk, które mają być wyjaśnione, gdyż dostarczają one narzędzi niezbędnych w opisach, analizach i w procedurach formułowania stwierdzeń oraz praktycznych wniosków. Dlatego odwołując się do przyjętej tezy w dalszej części tej recenzji podjęto próbę dociekań nad strukturą i merytoryczną zawartością treści wynikających z tytułów rozdziałów i podrozdziałów obu części pracy, tzn. teoretycznej i badawczej, traktując rozdział metodologiczny (VI), strukturalnie nadmiernie rozbudowany, jako instrumentalny „pomost” pomiędzy teorią a analizowanymi i syntetyzowanymi materiałami badawczymi.

Część pierwsza niniejszej pracy naukowo-badawczej, w strukturze pięciu rozdziałów, piętnastu podrozdziałów i jedenastu pod-podrozdziałów na ogół w treściach sygnalizowanych w ich tytułach stanowi merytorycznie spójną całość. Wynika to m.in. stąd, iż w samej strukturze występuje intencjonalna gradacja i hierarchia od zagadnień prymarnych, np. przemiany świata w kierunku społeczeństwa informacyjnego (rozdział I), informacja i wiedza w życiu człowieka (rozdział II), młodzież jako pokolenie „Z” (rozdział III), kompetencje informacyjne (rozdział IV) i szkoła kreująca warunki do rozwoju kompetencji informacyjnych uczniów (rozdział V). Cenne jest również to, że autorka trafnie analizuje, interpretuje i syntetycznie podsumowuje logicznie powiązane merytoryczne wątki pozyskane z różnych źródeł, zwłaszcza z literatury krajowej i zagranicznej, m.in. z zakresu pedagogiki medialnej.

Część druga – metodologiczna składająca się z czterech rozdziałów: 1) metodologicznej podstawy badań (rozdział VI); 2) diagnoza poziomu kompetencji informacyjnych uczniów (rozdział VII); 3) kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie czynników środowiskowo-osobowych i dydaktycznych (rozdział VIII); i 4) szkolne środowisko uczenia się jako przestrzeń rozwoju kompetencji informacyjnych uczniów (rozdział IX). Na ogół przyjęte założenia jako podstawy badań nie budzą zastrzeżeń, aczkolwiek dyskusyjne, zwłaszcza wśród logików jako mało precyzyjnie stosowane przez pedagogów przymiotnikowe są zwroty, typu: *Jaki jest poziom ...*, gdyż wówczas hi-

potetyczna odpowiedź winna sytuować jako: *Poziom jest wysoki (średni, niski), ponieważ* ..... Niestety takiej semantyczno-logicznej konstrukcji autorka w pełni nie zastosowała, ale nie jest to uwaga ku przestrodze dla czytelników, gdyż takowej procedury badawczej nie stosują nawet wybitni polscy metodolodzy. Budzi z kolei uznanie struktura i treść analizowanych danych dotyczących zachowania uczniów w zakresie: planowanie rozwiązywania problemów informacyjnych, tworzenie strategii, lokalizowanie i pozyskiwanie informacji, porządkowanie i wybór informacji, przetwarzanie informacji, respektowanie zasad i norm etycznych, refleksja i ocena procesu poszukiwania informacji i ich wykorzystania oraz poziom kompetencji informacyjnych w samoocenie uczniów (rozdział VII). Z aprobatą należy także przyjąć podsumowanie zawartości treści w tym rozdziale, aczkolwiek dominują stwierdzenia jak jest, a brakuje tzw. praktycznych wniosków, czyli co robić aby było lepiej.

Wyrazić można szczególne uznanie w stosunku do treści następnego rozdziału VIII, gdzie autorka stosując procedurę rozważań przedmiotowych dotyczących kompetencji informacyjnych uczniów w aspekcie czynników środowiskowo-osobowych i dydaktycznych, uwzględnia analizę danych ilościowych, zwłaszcza rozbudowaną treść danych jakościowych w sferze oddziaływania: 1) wykształcenia rodziców; 2) aktywność kulturową w rodzinie; 3) środowisko życia uczniów; 4) lokalizację i typ szkoły; 5) kompetencje informacyjne uczniów w kontekście do typu szkoły; 6) osiągnięcia szkolne w relacji do deklarowanego poziomu umiejętności informacyjnych; oraz 7) wpływu płci na sprawność informacyjną młodzieży. Co prawda w spisie treści tego rozdziału znajduje się jeszcze podrozdział (8.8) – „dyskusja wyników”.

Szkolne środowisko uczenia się jako przestrzeń rozwoju kompetencji informacyjnych uczniów (rozdział IX) od strony opisowo - analitycznej charakteryzuje się daleko idącą innowacyjnością, wczytując się w tytuły i treści kolejnych podrozdziałów: 1) komunikacja nauczyciela z uczniem; 2) nauczycielskie strategie procesu realizacji treści kształcenia; 3) formy organizacji kształcenia; 4) technologie informacyjne; 5) indywidualizacja kształcenia; 6) organizacja przestrzeni edukacyjnej; i 7) kompetencje informacyjne uczniów w świetle jakości szkolnego środowiska uczenia się. Wiąże się to m.in. z tym, iż szkolne środowisko uczenia się bywa różnie interpretowane, np. to ...ogół społecznych warunków kształtujących rozwój i zachowanie jednostek oraz czynników rzeczowych i osobowych ... a głównymi elementami ...to ludzie, ich zachowania, instytucje, grupy społeczne, elementy kulturowe (K. Olechnicki, P. Załęski, *Słownik socjologiczny* (2000)).

Podsumowanie dotyczące kompetencji informacyjnych uczniów jest interesujące, i wyraźnie koresponduje do treści rozdziałów sprawozdawczych z badań (VII-IX) oraz do zakończenia, gdzie nawiązuje się, do literatury przedmiotowej, która stanowi merytoryczną bazę do badań własnych. Cenne są zarazem sformułowania jako stwierdzenia uogólniające w kontekście do wysuniętych problemów i hipotez oraz zaproponowania tak ważnych w pedagogice mediów praktycznych wniosków, tzn. co robić w szkole, rodzinie i wokół edukacji, aby kompetencje informatyczne uczniów ujawniały się w sferze zachowań samoedukacyjnych o charakterze innowacyjnym i twórczym?

Zachęcając czytelników żądnych wiedzy przedmiotowej z zakresu edukacji medialnej w społeczeństwie bitowym, także odkrywania metodologicznego kunsztu w procesie zbierania, porządkowania, analizowania oraz komentowania źródeł pozyskanych i wywołanych w trakcie badań budzi poznawcze zainteresowanie. Warto również podkreślić, że książka Katarzyny Borowskiej-Kalbarczyk, pt. *Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian szkolnego środowiska uczenia się* (2015) ukazuje, jak można prowadzić przedmiotowe badania, uwzględniając podmiotowość uczniów i nauczycieli.

Kazimierz Wenta

Czesław Plewka

Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian szkolnego środowiska uczenia się

Politechnika Koszalińska, Koszalin 2015, ss. 484.

Pomysł napisania książki na temat kształtowania własnego rozwoju zawodowego uważam za niezwykle cenny, bowiem w warunkach globalnej konkurencji oraz niezwykle go postępu organizacyjnego i technologicznego jakość życia jednostki, jej miejsce w strukturach społecznych czy zdolność do nieustannego adaptowania się do nowych warunków w dużym stopniu zależy do samej jednostki, od tego, czy owa jednostka potrafi programować własny rozwój zawodowy i nim kierować, żeby – jak podkreśla we wstępie Autor recenzowanej książki – nie tylko osiągać satysfakcję w trakcie realizacji własnych zadań, ale również mieć poczucie spełnionego istnienia.

Problematyką dotyczącą rozwoju człowieka interesuje się wiele dziedzin nauki, poczynając od psychologii – a jeszcze wcześniej filozofii – poprzez socjologię, antropologię kultury, prakseologię, pedagogikę pracy, a skończywszy na naukach o organizacji i zarządzaniu. Najwięcej uwagi poświęca się rozwojowi fizycznemu, psychicznemu i społecznemu, a znacznie mniej rozwojowi zawodowemu, który z racji życiowej i zawodowej użyteczności klasyfikuje się do rozpatrywania go w kategoriach procesu ciągłych przemian atrybutów określonej jednostki. Tymczasem brakuje spójnego i kompleksowego ujęcia teoretycznego i praktycznego tej istotnej dla ludzkiego istnienia kategorii. Przygotowana monografia autorstwa Czesława Plewki znakomicie wpisuje się w tę lukę.

Punktem wyjścia dla prowadzonych rozważań teoretycznych Autor recenzowanej pracy uczynił sformułowania charakterystyczne dla psychologii rozwoju człowieka mówiące, że rozwój nie kończy się wraz z osiągnięciem dorosłości, lecz jest procesem prze-